

О.І. Улянич, доктор с.-г. наук, професор,
З.І. Ковтунюк, В.В. Кецкало, кандидати с.-г. наук,
О.М. Філонова, Т.В. Мельниченко, Н.В. Воробйова, аспіранти
Уманський національний університет садівництва

ВИРОБНИЦТВО ОВОЧІВ І КАРТОПЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА НА ЧЕРКАЩИНІ

Розглянуто сучасний стан виробництва овочевої продукції на Черкащині у 2010 р. та розраховано прогноз на 2020 р., визначено умови збільшення виробництва якісної овочевої продукції, яка б повністю задовольняла потребу у ній населення і переробної галузі прилеглих регіонів

Ключові слова: овочівництво, прогноз, виробництво, господарства, картопля.

Вступ. Подальший розвиток овочівництва, як однієї з основних галузей АПК України, потребує принципово нових підходів, що пов'язане з наміченою урядом України програмою розвитку овочівництва. Його реформування має ґрунтуватися на глибокому аналізі галузі з урахуванням усіх чинників господарювання, які можуть активно впливати на підвищення ефективності виробництва овочевої продукції.

Сучасне виробництво картоплі та овочів в Україні та, зокрема, в Черкаській області перемістилося у фермерські та особисті селянські господарства, які поки що не повною мірою застосовують передові технології. І хоч частка невеликих приватних господарств у виробництві валової продукції овочів зростає з 29,4 % у 1990 р. до 62,1 % у 2010 р., у цих господарствах вироблено 98,5 % загального врожаю картоплі, 89 % овочів, 85 % плодючої продукції. У зв'язку із зростанням кількості міського населення, виробництво цього виду сільськогосподарської продукції набуває ще більшого значення [1, 2, 3].

У відповідності з науково обґрунтованими нормами споживання, затвердженими МОЗ України, одна людина у рік повинна споживати © Улянич О.І., Ковтунюк З.І., Кецкало В.В., Філонова О.М., Мельниченко Т.В., Воробйова Н.В., 2012.

картоплі 125 кг, овочів – 161 кг. За загального рівня чисельності населення Черкаської області у 1435,2 тис. чол. в рік споживання картоплі повинно знаходитися на рівні 179,4-215,3 тис. т, овочів – 192,3-229,6 тис. т. Додавши до цього ще 10 % на втрати під час зберігання, для споживання потрібно щорічно заготовити 197,3-236,8 тис. т картоплі та 211,5-252,6 тис. т овочів. Тоді як за статистичними довідниками у 2010-2011 рр. в усіх категоріях господарств області вироблено 940,2 тис. т картоплі та 344,2 тис. т овочів [4,5].

Метою досліджень було визначення динаміки виробництва овочів на Черкащині та поліпшення їх якісних показників, які б відповідали стандартам.

Матеріали і методи. У процесі роботи використано статистико-економічний метод та системно-порівняльний аналіз. Матеріали для написання статті зібрано за статистичними даними обласного і районних управлінь АПК та статистичних щорічників по Черкаській області.

Результати досліджень. Аналіз статистичних даних свідчить, що фактичний рівень споживання картоплі пересічним громадянином у 2010 р. становив 163,1 кг, овочів – 146,1 кг. У 2010 р. у Черкаській області на душу населення було вирощено картоплі 652 кг, овочів – 239 кг. Зайняті посівні площі під картоплею склали 86,7 тис. га, для них необхідно щорічно заготовляти 260 тис. т посівного матеріалу (з розрахунку 3 т/га).

Показники виробництва картоплі і овочів в усіх категоріях сільськогосподарських підприємств свідчать, що Черкаська область повністю забезпечує себе означеною продукцією і навіть частину врожаю може щорічно реалізовувати за її межі (табл. 1).

1. – Виробництво овочів у господарствах Черкаської області (дані 2010 р.)

Всі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства		
площа, тис. га	урожайність, ц/га	валовий збір, тис. т	площа, га	урожайність, ц/га	валовий збір, тис. т
Овочівництво відкритого ґрунту					
22,1	156	344,2	12,5	91,5	114,4
Овочівництво захищеного ґрунту					
11,1	33,2	365,2	9,8	13,1	128,2
Картопля					
86,7	109	940,2	35,5	115	408,3

Серед областей України Черкаська область займає провідне місце з виробництва овочевої продукції і забезпечує нею не лише своє населення, а й інших областей України. В державному ж обсязі виробництва кар-

топлі і овочів їх частка на Черкащині складає лише 6-7 %. У структурі посівних площ фермерських господарств Черкащини картопля і овочі у 1990 р. займали 7 % площі, яка у 2005 р. зросла до 9 %, а у 2010 р. – до 10 %. За прогнозами на 2020 р. поряд зі збільшенням посівних площ під основними овочевими культурами планується також підвищити їх урожайність за рахунок застосування інновацій у технологіях.

Сучасний стан і прогнози щодо виробництва овочевої продукції у господарствах окремих районів області характеризується все ще низьким рівнем продуктивності. Загалом, у Черкаській області фермерські господарства займають 4,5% площі сільськогосподарських угідь і виробляють 1,5 % овочів та картоплі. У 2010 році було зібрано 375 тис. ц овочевої продукції. Найбільшу кількість їх забезпечили Черкаській області було зібрано у Черкаський, Золотоніський, Уманський, К-Шевченківський, Звенигородський та Чорнобаївський райони (табл. 2).

Проведений нами аналіз врожайності та валових зборів картоплі і овочевих культур у Черкаській області і можливостей збільшення їх виробництва дозволяє визначити причини, які слід обов'язково врахувати при виконанні запланованих завдань на 2020 р. Це, насамперед:

- значна обмеженість у посівах нових високоврожайних сортів і гібридів, недостатнє використання їх потенційних можливостей, недостатнє забезпечення виробників високоякісним насінням;
- низький рівень механізації виробництва як у приватному секторі, так і у сільськогосподарських підприємствах;
- значне зменшення норм внесення органічних і мінеральних добрив;
- досить висока забур'яненість посівів, яка в окремих господарствах перевищує допустимі пороги шкодочинності;
- втрата системи заготівель надлишків картоплі та овочів у населення та інших дрібних товаровиробників. За останні роки практично знищено мережу їх реалізації.

За прогнозом на 2020 р. потреба в овочах та картоплі буде забезпечуватися за рахунок їх виробництва у підсобних та фермерських господарствах, а також у великих сільськогосподарських підприємствах. Питома вага виробництва цієї продукції у сільськогосподарських підприємствах зросте: овочів – на 20 %, картоплі – до 10 %. До цього часу буде створено мережу спеціалізованих господарств, у яких вироблятиметься не менше 50 % овочів від загального обсягу їх виробництва у сільгоспідприємствах.

2. – Фактичні (2010 р.) та прогнозовані (на 2020 р.) обсяги виробництва овочів у розрізі окремих районів Черкаської області

Район	2010 р.			2020 р.		
	Площа, тис. га	Урожайність, ц/га	Валове виробництво, тис. т	Площа, тис. га	Урожайність, ц/га	Валове виробництво, тис. т
Городищенський	1,02	117	12,0	1,1	120	13,2
Драбівський	1,02	167	17,0	1,1	170	18,7
Жашківський	0,612	117	7,2	0,63	120	7,6
Звенигородський	1,02	182	18,6	1,1	190	20,9
Золотоніський	1,94	130	25,2	2,0	140	28,0
Кам'янський	0,82	110	9,02	0,9	120	10,8
Канівецький	0,82	135	11,1	0,9	140	17,1
Катеринопільський	0,52	190	9,9	0,6	200	12,0
К-Шевченківський	1,02	185	18,9	1,1	190	20,9
Лисянський	0,52	165	8,6	0,6	170	10,2
Маньківський	0,612	220	13,5	0,7	220	15,4
Монастирищенський	0,91	160	14,6	1,0	170	17,0
Смілянський	1,23	130	16,0	1,3	140	18,2
Тальнівський	1,02	150	15,3	1,1	160	17,6
Уманський	1,33	150	20,0	1,4	160	22,4
Христинівський	0,91	150	13,7	1,0	160	16,0
Черкаський	2,86	185	52,9	3,0	190	57,0
Чигиринський	0,91	120	10,9	1,0	130	13,0
Чорнобаївський	1,02	180	18,4	1,1	190	20,9
Шполянський	1,02	135	13,8	1,1	150	16,5

Для виконання намічених завдань будуть здійснені насамперед заходи щодо поліпшення насінництва овочевих культур та картоплі, впровадження інноваційних технологій вирощування, передбачено більш ефективне використання поживних речовин добрив, засобів захисту рослин за одночасного збільшення виробництва овочів захищеного ґрунту та овочевих консервів. Все це дозволить підвищити урожайність овочевих культур і картоплі та збільшити їх валове виробництво.

Одночасно намічаються заходи стосовно поліпшення родючості ґрунтів на основі застосування науково обґрунтованих ресурсозберігаючих технологій у господарствах за рахунок:

- запровадження у кожному господарстві овочевих і овочекормових сівозмін;

- підвищення рівня механізації трудомістких процесів передпосівної підготовки ґрунту, проведення сівби, догляду за посівами та збереження овочів;

- максимального використання зрошуваних земель;

- використання сортів і гібридів, внесених до Реєстру сортів рослин, поширених в Україні, та підвищення їх потенційних можливостей за рахунок застосування насіння лише високої якості та використання сучасних способів передпосівної його підготовки;

- дотримання рекомендованого співвідношення сортів і гібридів овочевих культур і картоплі з різними строками дозрівання. Доведення площі посіву ранніх сортів томата в посівних площах до 70-80 %.

Усі ці заходи сприятимуть забезпеченню збільшення виробництва овочевої продукції за розробленими прогнозами до 2020 р. на основі аналізу всіх даних продукції (табл.3).

3. – Площа, урожайність та виробництво основних овочевих культур у всіх категоріях господарств Черкаської області у 2010 р. та прогноз на 2020 р.

Вид овоча	2010 р.			2020 р.		
	Площа, тис. га	урожайність, ц/га	Валове виробництво, тис. т	Площа, тис. га	урожайність, ц/га	Валове виробництво, тис. т
Овочі всього	22,7	156	335,6	23,5	164	388
у т.ч.:						
капуста	3,3	170	56,1	3,4	180	61,2
огірок	3,1	150	46,1	3,2	160	65,1
томат	4,1	165	67,1	4,2	170	71,4
буряк столовий	1,8	190	34,2	1,9	190	36,1
морква	2,1	200	42,0	2,3	200	46,0
цибуля	3,2	100	32,0	3,3	120	39,6
часник	1,4	80	11,0	1,5	90	14,0
горох овочевий	0,7	30	2,0	0,8	40	3,2
інші	3,0	190	57,0	3,1	190	58,9

Наведені дані вказують, що у господарствах Черкащини найбільше у 2010 р. вироблено капусти, огірка, цибулі та томата. Найвищу урожайність отримано при вирощуванні капусти, бурияка столового та моркви, за рахунок чого валове виробництво їх перевищило середні показники по іншим культурам. Прогноз виробництва овочевої продукції на 2020 р. свідчить про збільшення валових зборів за рахунок підвищення їх урожайності.

Висновки. З метою підвищення продуктивності та валових зборів овочів і картоплі у господарствах Черкаської області необхідно прискорити та оптимізувати всі процеси реформування галузі овочівницт-

ва, яке передбачає удосконалення взаємовідносин власників землі з торговельною і переробною галузями у питаннях створення інфраструктури ринку, цінового механізму регулювання кредитно-фінансової системи та податкової політики, розширення інвестицій на відновлення і розвиток господарств та прискорення відродження села.

Бібліографія.

1. Зміна фокуса аграрної політики та розвитку села в Україні: висновки та перспективи руху вперед / В. Меєрс, С. Дем'яненко, Т. Джонсон, С. Зоря. – К. : КНЕУ. – 2005. – 171 с.

2. Плодоовочевий ринок України / Довідник. – Дніпропетровськ : АПК-Інформ, 2005. – 105 с.

3. Саблук П.Т. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, як фактор сталого розвитку / П.Т. Саблук // Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК. – Суми : СНАУ, 2003. – Ч.1. – С. 13-18.

4. Статистичний щорічник Черкаської області за 2010 р. Черкаси: Черкаське обласне управління статистики; 2011. – 513 с.

5. Улянич К.Ф. Поняття підприємницького потенціалу в овочевих підприємствах: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених / Міністерство аграрної політики України, Уманський державний аграрний університет. – Умань : Уманський ДАУ, 2010. – Част. 2. Економічні та загальноосвітні науки. – С. 182-183.

Е.И. Улянич, З.И. Ковтунюк, В.В. Кецкало, О.М. Филонова, Т.В.Мельниченко, Н.В. Воробьева

Производство овощей и картофеля на Черкащине.

Резюме. Рассмотрено современное состояние производства овощной продукции и картофеля на Черкащине в 2010 г. и прогноз на 2020 г., определены условия увеличения производства качественной овощной продукции, которая полностью обеспечила бы потребности в ней перерабатывающей отрасли и населения прилегающих регионов.

E.I. Ulyanych, Z.I. Kovtunyuuk, V.V. Ketskalo, O.M. Filonova, T.V. Melnichenko, N.V. Vorobieva

Production of vegetables and potatoes in Cherkasy region.

Summary. Some issues of the present-day state of vegetable growing are considered potatoes in Cherkasy region in 2010 and forecast for 2020 h. the dynamics of changes in the production of vegetable as a whole Cherkasy region in patellar are studied. The main strategies of reforming the branch are described. The conditions necessary for the increase of vegetable production in order to satisfy the demands of consumption and processing industry of the country and its neighbors are defined.